

EINAMOJI REGISTRACINĖ BIBLIOGRAFIJA LIETUVOJE 1928—1940 METAIS

J. BASIULIS

Išbraukus lėšas iš 1926 m. sąmatos lietuvių bibliografijai skelbti ir tuo pačiu nustojus eiti bibliografijos ir kritikos žurnalui „Knygos“, einamosios registracinės bibliografijos klausimas, kaip ir eilė kitų klausimų — nacionalinio muziejaus, tautosakos rinkimo ir t. t., — buvo užmirštas. 1926—1927 m. buržuazinės Lietuvos laikraščiuose buvo išspausdinta nemaža straipsnių apie lietuvių knygos krizę, apie kažkokią paliovą knygų rinkoje, apie nepatenkinamą knygų platinimą. Pagrindine šio darbo smukimo priežastimi buvo laikoma stoka informacijos apie naujus leidinius. 1927 m. oficiozas „Lietuva“ rašė: „Ar galima gerai platinti knygą, jei dažnai atsitinka, kad ir tie žmonės, kurie ex officio turi sekti spaudą, t. y. bibliotekininkai ir knygūninkai, gauna sužinoti apie naują leidinį 3—4 mėnesiais vėliau, ką gi bekalbėti apie publiką“¹. Tačiau aišku, kad lietuviškos knygos krizės priežastys toli gražu nepriklausė vien tik nuo to, kad nebuvo informacijos, kaip tai mėgino aiškinti buržuazinis laikraštis. Tai buvo bendro kultūrinio gyvenimo smukimo padarinys.

1926 m. gruodžio 17 d. įvykęs fašistinis perversmas Lietuvoje užgniaužė bet kokius demokratijos pasireiškimus. Kraštas buvo valdomas karo stovio pagalba. Buvo įvesta griežčiausia cenzūra. Prieita net iki to, kad seimo atstovų kalbos buvo cenzūruojamos². Komunistai ir kiti pažangūs veikėjai buvo sodinami į kalėjimus, koncentracijos stovyklas bei persekiojami.

Valdantieji sluoksniai visiškai nesirūpino švietimo reikalais. Mokyklos ir mokytojai atiduodami į kunigų rankas. Vyriausybė palaiškė konfesines, t. y. tikybines, mokyklas. Tai rodo, kad jai pirmoje eilėje rūpėjo ne mokslas, ne švietimas, ne valstybinė mokykla, bet liaudies masių mulkinimas. Kaimas skurdo, paskendęs prietaruose, girtuoklystėje ir tamsoje, o įkurtos mokyklos suaugusiems šviesti buvo uždaromos³. Kad laisvas šviesos žodis nepasiektų mokyklų sienų, švietimo ministerija iš pirmųjų dienų pasirūpino savo indeksu librorum prohibitorum. Ji tuojau pasiskubino uždrausti įleisti į mokyklas „Kultūros“ žurnalą ir jo leidinius, taip pat Lī-

¹ Valstybinės bibliografijos reikalai svetur Lietuvoje.—Lietuva, 1927, rugs. 3. (Nr. 198).

² Zr. Valstiečių liaudininkų frakcijos pareiškimas dėl prof. A. Voldemaro Mi isterių kabineto deklaracijos.—MAB. Fondas VB-12, I. 32.

³ Zr. ten pat, I. 17.

tuvos mokytojų profesinės sąjungos organą „Mokykla ir gyvenimas“, tuo tarpu kai tendencingi klerikaliniai rašiniai brukte brukami į mokyklą⁴.

Suprantama, esant tokiai padėčiai šalyje, kultūros ir knygų krizės negalima paaiškinti vien tik tuo, kad nebuvo informacijos apie spaudinius. Nors, antra vertus, operatyvi informacija apie naujai išeinančius spaudinius ir jų apskaita, be abejo, būtų padėjusi, platinant negausiai išeinančias knygas, juo labiau, kad tik dalis jų buvo skelbiama laikraščiuose ar leidėjų kataloguose, o kitos gulėjo lentynose niekam nežinomos⁵.

Pavieniai lietuvių bibliografijos entuziastai nenustojo vilties atgaivinti einamąją lietuviškų spaudinių registraciją, kurios uždavinys buvo daug platesnis ir svarbesnis, negu tik informuoti apie einamąją spaudos produkciją. Tai didelis istorinės ir kultūrinės vertės darbas.

1927 m. dienraštyje „Lietuva“ buvo paskelbtas straipsnis: „Valstybinės bibliografijos reikalai svetur ir Lietuvoje“⁶, kuris ragino atgaivinti žurnalą „Knygos“. Tačiau straipsnio autorius, suprasdamas, kad iš buržuazinės vyriausybės biudžeto sunku bus išspausti lėšų bibliografinio žurnalo leidimui, siūlė surasti einamajai registracinei bibliografijai vietos bent periodikoje. Tuo klausimu buvo rašoma: „Jei valstybės biudžetas neleidžia skirti pinigų šiam dalykui, tai einamajai bibliografijai turėtų duoti vietos kiti spaudos organai: oficiozas „Lietuva“, Svetimo ministerijos organas „Svietimo darbas“ arba piliečių apsaugos departamento organas „Policija““⁷. Be to, straipsnyje, remiantis Centrinio statistikos biuro duomenimis apie lietuvišką spaudą, buvo apskaičiuota, kiek knygų registravimas užimtų eilučių aukščiau minėtuose periodiniuose leidiniuose. Kadangi statistiniai knygų leidimo duomenys nuo 1919 iki 1926 metų nė vienas metais neviršijo 480 pavadinimų, tai buvo daroma prielaida, kad 1928 m. jų nebus daugiau kaip 500. Straipsnyje buvo rašoma: „Ir jei mes paimsime, kad knygų produkcija pakils 1928 m. iki 500 pavadinimų, tai tokiam knygų ir brošiūrų skaičiui pilnai pakaks „Lietuvoje“ 4680 eilučių, arba 90 eil. per savaitę, „Svietimo darbe“ 60 pusl. arba 5 pusl. viename numeryje; pagaliau „Policijoj“ 24 pusl. per metus arba 4 pusl. per du mėn.“⁸.

Sitoks pasiūlymas, žinoma, negalėjo išvesti einamosios registracinės bibliografijos iš aklavietės. Visų pirma, kyla klausimas, kodėl minėtieji periodiniai leidiniai turėjo imtis einamosios bibliografijos reikalų? Antra vertus, atsitiktinis ir nesistemingas bibliografinių sąrašų skelbimas periodikoje negalėtų išspręsti einamosios registracinės bibliografijos uždavinių ir jos vystymosi moksliniais pagrindais. Tam tikslui turėjo būti speciali įstaiga (kaip ir kitose šalyse), kuri gautų pilną privalomąjį spaudos egzempliorių ir kuri leistų savo registracinės bibliografijos organą. Be to,

⁴ Zr. Valstiečių liaudininkų frakcijos pareiškimas dėl prof. A. Voldemaro Ministerių kabineto deklaracijos.— MAB, Fondas VB-12, I, 17.

⁵ Zr. MAB, Fondas VB-6, I, 1.

⁶ Valstybinės bibliografijos reikalai svetur ir Lietuvoje.— Lietuva, 1927, rugs. 3 (Nr. 198).

⁷ Ten pat.

⁸ Ten pat.

negalima buvo pasitenkinti vien knygų registracija. Reikėjo registruoti laikraščius ir žurnalus, taip pat jų turinį, nes laikraščių, o ypačiai žurnalų straipsniai tuometinėse sąlygose buvo daug svarbesni už knygas, kurių didžiausia dalis lietuvių kultūrai neturėjo jokios reikšmės, nes tai daugiausia buvo tarnybiniai-techniniai arba religiniai leidiniai ir menkavertė beletristika. Taigi ir einamosios registracinės bibliografijos klausimą reikėjo spręsti kitais pagrindais.

Nesutiko su šitokiu klausimo sprendimu ir kiti lietuvių bibliografai. Straipsnyje iškeltos mintys susilaukė atsiliepimo, kuris taip pat buvo išspausdintas „Lietuvoje“⁹. Ten buvo nurodoma, kad bibliografija nėra raštininkų darbas, bet darbas, reikalaujantis rimtesnio pasiruošimo, ir jį atlikti galėtų 1924 metais fiktyviai prie universiteto bibliotekos įsteigtas vadinamasis Lietuvos bibliografijos institutas, tik jam reikėtų sudaryti atitinkamas darbo sąlygas. Bibliografijos instituto tikslas buvo — normalizuoti bibliografijos darbą Lietuvoje, bet faktiškai jis egzistavo tik popieriuje, nes neturėjo nei etatų, nei lėšų. Vadovavo jam universiteto bibliotekos direktorius, ir institutas reikalingas buvo tik kaip priedanga gauti universiteto bibliotekai privalomąjį egzempliorių. Tuo reikalu buvo rašoma: „Bibliografijos institutas sudarytas labai naiviu visuomeniniu pagrindu — labdarybės pamatu: uždėta visa eilė pareigų, bet neduota nė vieno žmogaus toms pareigoms atlikti ir, kaip dabar, nė vieno cento darbo rezultatams paskelbti“¹⁰. Buvo manyta, kad Bibliografijos instituto darbą atliks universiteto bibliotekos personalas. Bet bibliotekoj buvo labai nedaug darbuotojų, ir jie kaip reikiant negalėjo net skaitytojų aptarnauti. Palyginimui galima pasakyti, kad Klaipėdos miesto biblioteka, turėdama du kartus mažiau knygų už universiteto biblioteką, turėjo dukart daugiau darbo personalo¹¹. Straipsnyje buvo siūloma: „Jei susirastų lėšų bibliografijai tvarkyti, tai veltui duoti tas lėšas įstaigoms, kurios nieko bendro su rimta bibliografija neturi, reikėtų jas pavesti Bibliografijos institutui ar tai specialioms žmonėms samdyti ar atlyginti darbui bibliografų ne tarnybos metu dirbančių“¹².

Bibliografijos institutas turėjo gauti pilną privalomąjį egzempliorių, be ko neįmanoma išsami einamoji spaudinių registracija. Tuo tarpu į institutui siunčiamą privalomąjį egzempliorių neįėjo konfiskuoti spaudiniai, kurie buvo teismų naikinami. Nebuvo gaunama leidinių ir iš Klaipėdos krašto, kuris įėjo į Lietuvos teritoriją. Tenai dar veikė senas vokiečių įstatymas, ir, remiantis juo, visi Klaipėdos krašto spaudiniai buvo siunčiami Vokietijos įstaigoms. Be to, daugelis lietuviškų knygų buvo spausdinama už Lietuvos ribų, nes spaudos darbai Lietuvoje buvo labai brangūs ir prastai atliekami. Šie leidiniai taip pat neįėjo į privalomųjų egzempliorių skaičių. Suprantama, kad institutas tik atsitiktinai galėjo įsigyti ir lietuviškus leidinius, išleistus Amerikoje, Vokietijoje ir kitur, bei knygas, įvežamas pre-

⁹ Lietuvos bibliografijos reikaluose.— Lietuva, 1927, lapkr. 23 (Nr. 265).

¹⁰ Ten pat.

¹¹ Žr. ten pat.

¹² Ten pat.

kybos tikslais. Taigi, norint sudaryti bazę einamajai registracinei bibliografijai, visų pirma reikėjo tinkamai įstatymiškai apibrėžti privalomojo egzemplioriaus sąvoką ir normalizuoti jo siuntimą. Šito nebuvo padaryta nei 1919 m., nei 1935 m. spaudos įstatymuose¹³.

Registruojamosios medžiagos apimtys požiūriu pirmasis straipsnis siūlė programą minimum — registruoti Lietuvoje išeinančias knygas. Atsiliepime į tą straipsnį buvo kalbama apie programą maksimum — registruoti Lietuvoje išeinančias knygas, laikraščius ir žurnalus bei jų straipsnius, atsišaukimus, taip pat lietuvių autorių ir apskritai lietuviškus raštus, išleidžiamus už Lietuvos ribų, bei įvairiausių literatūrą apie Lietuvą — lituaniką. Taip pat buvo raginama tęsti pradėtą retrospektyvinės bibliografijos darbą. Aišku, šiai medžiagai skelbti neužtektų siūlomų „Policijos“ 24 puslapių per metus. Šį skaičių reiktų dešimteriopai padidinti. Taigi einamosios registracinės bibliografijos klausimą išspręsti galėjo tik specialiai ir reguliariai tam tikslui išleidžiamas leidinys. Tokius specialius leidinius turėjo visos Europos tautos, tame tarpe ir kaimyninės valstybės — Latvija ir Estija. Latvijoje nuo 1920 metų ėjo Valstybinės bibliotekos leidžiamas žurnalas „Latviešu zinātne un literatura“ („Latvijos mokslas ir literatūra“), o nuo 1927 metų „Valsts. Bibliotekas Biļetens. Latvijas bibliografijas mēnesraksts“ („Valstybinės bibliotekos biuletenis. Latvijos knygų naujienų bibliografija“). Estijoje nuo 1924 metų prie žurnalo „Eesti Kirjandus“ („Estų literatūra“) kiekvieną mėnesį buvo leidžiamas priedas — „Eesti raamatute üldnimestik“ („Visuotinė estiškų knygų rodyklė“). Tiek pirmasis, tiek ir antrasis straipsnis ragino greičiau imtis šio darbo Lietuvoje ir neatsilikti nuo kitų kaimyninių tautų. Tuo reikalu buvo rašoma: „Anksčiau ar vėliau jis vis dėl to bus pradėtas, bet juo vėliau pradėsime, juo blogiau bus atliktas darbas tam laikui, kurio dabar neregistruojam“¹⁴.

Brendo reikalas kur nors skelbti Bibliografijos instituto registruojamus leidinius. Mėgėjų dirbti šį darbą buvo ir vis atsirasdavo daugiau. Šio darbo reikėjo greičiau imtis dar ir todėl, kad spaudos produkcija, nors ir nežymiai, bet didėjo, o informacija apie ją buvo labai menka ir atsitiktinė. Štai kaip atrodo knygų leidimas Lietuvoje nuo 1919 iki 1928 metų:

1919—1920 m.—	103 pavad.
1921 m.	— 181
1922 m.	— 190
1923 m.	— 228
1924 m.	— 346
1925 m.	— 471
1926 m.	— 440
1927 m.	— 428
1928 m.	— 763

¹³ Žr. Basiulis J. Privalomasis egzempliorius Lietuvoje.— Bibliotekininkystė ir bibliografija, t. I. V., 1961, p. 191—243.

¹⁴ Lietuvos bibliografijos reikaluose.— Lietuva, 1927, lapkr. 23 (Nr. 265).

¹⁵ Žr. Lietuvos statistikos metraštis 1924—1926. K., 1927, p. 70; Lietuvos statistikos metraštis 1929—1930. K., 1931, p. 116—117.

Didėjo ir tam tikras visuomenės susidomėjimas lietuviškos knygos likimu, bet dėl to, kad nebuvo informacijos, ji negalėjo užimti tinkamos vietos kylančiame kultūriniame judėjime. Lietuviškų knygų padėtimi susirūpino Bibliografijos institutas, kuris ėmėsi iniciatyvos kur nors skelbti registruojamą spaudą, kurią gaudavo kaip privalomąjį egzempliorių. Antra vertus, knygos reklama ir jos propaganda buvo suinteresuoti ir knygų leidėjai, prekybinės organizacijos, tame tarpe stambiausia knygų leidimo ir prekybos kooperacijos sąjunga — „Spaudos fondas“

„Spaudos fondo“ valdyba, be katalogų leidimo, dar 1926 metais buvo nutarusi leisti periodinį knygyno biuletinį, kuriuo buvo manoma informuoti suinteresuotas įstaigas ir asmenis apie spaudos naujienas. Tačiau vėliau, kaip nurodo „Spaudos fondo“ valdyba¹⁶, pasitarus su Bibliografijos institutu, tas sumanymas buvo pakeistas ir nuo 1928 m. pradėta leisti žurnalas „Bibliografijos žinios“ Vietoj „Spaudos fondo“ numatomo leisti biuletinio Bibliografijos institutas pasiūlė jiems skelbti jų registruojamą, kaip privalomąjį egzempliorių gaunamą medžiagą, kuri niekur nebuvo skelbiama ir todėl tiek bibliografams, tiek bibliotekininkams ir knygų platintojams nebuvo žinoma. Visą redagavimo ir spaudai paruošimo darbą sutiko atlikti Bibliografijos institutas, o leidybinį darbą — „Spaudos fondas“ Taip gimė einamosios registracinės bibliografijos organas — „Bibliografijos žinios“ Žurnalo redakcija, prisimindama šį susitarimą, rašė: „Redakcijos vardu tenka išreikšti didelio dėkingumo „Spaudos fondui“ ir jo vedėjui B. Žygeliiui, kurie savo laiku, 1927 m. pabaigoje, parėmė Lietuvos Bibliografijos instituto sumanymą — leisti nuolatinį Lietuvos bibliografijos biuletinį“¹⁷. Pradžioje abi pusės šiuo susitarimu buvo patenkintos. Bibliografijos institutas pagaliau rado galimybę skelbti savo registruojamą Lietuvoje išeinančią spaudą, o „Spaudos fondui“ pasidarė žymiai lengviau realizuoti savo sumanymą — leisti periodinį knygyno biuletinį, kad ir ne visai tokį, kokį jis norėtų leisti, bet už tat jam atpuolė visas ruošimo ir redagavimo darbas.

1928 m. pasirodė „Spaudos fondo“ leidžiamas Bibliografijos instituto organo pirmasis numeris. Įžangos žodyje, kad ir ne visai aiškiai, buvo išdėstyta žurnalo programa. Kadangi jis atstovavo dviem skirtingus uždavinius turinčioms įstaigoms (mokslo įstaigai — Bibliografijos institutui ir kooperatyvui knygoms leisti ir platinti — „Spaudos fondui“), tai ir jo tikslas buvo dvilypis. Viena, buvo numatoma tiksliai registruoti visus Lietuvoje ir, kiek bus galima, už jos ribų nuo 1928 m. lietuvių kalba leidžiamus spaudinius. Be to, nustojus eiti kritikos ir bibliografijos žurnalui „Knygos“, susidarė spraga, registruojant spaudinius už 1923—1927 metus, todėl redakcija žadėjo, kiek leis vieta, užpildyti spragą ir įtraukti tuos leidinius į „Bibliografijos žinias“ Taip pat programoje buvo numatyta registruoti svarbesnius žurnaluose spausdinamus straipsnius ir tuos, kurie redakcijai bus prieinami.

¹⁶ Zr. Leidėjų žodis bendradarbiams ir skaitytojams.— Bibliografijos žinios, 1930, Nr. 6, p. 160.

¹⁷ „Bibliografijos žinių“ leidėjams.— Bibliografijos žinios, 1930, Nr. 6, p. 162.

Antra, lietuviškoms knygoms propaguoti Lietuvoje ir už jos ribų buvo numatoma spausdinti straipsnius įvairiais knygų ir bibliotekų klausimais, trumpas recenzijas, kronikines žinutes iš knygų ir bibliotekų gyvenimo Lietuvoje ir svetur, taip pat dėti skelbimus, kad leidėjai įprastų tinkamai reklamuoti knygas, „tiesti knygai kelius į visuomenę“.

Redakcija į šį žurnalą dėjo daug vilčių ir ryšium su tuo rašė: „Leidėjo „Spaudos fondo“ vardas duoda garantijos visuomenei, kad „B Z“ eis reguliariai kas du mėnesiai. . . Bibliografijos instituto dalyvavimas redakcijos darbe duos galimumų patiekti galimai pilną Lietuvos knygų ir kitų spaudinių bibliografiją“, be to, „palyginus su „Knygų“ padėtimi, „B Z“ padėtis yra tuo geresnė, kad joms neteks remtis vien tiktai vieno žmogaus darbu, ūpu ir pajėgumu dirbti. Bibliografijos ir bibliotekų darbų adepty skaičius, nuo „Knygų“ laiko vis dėl to kiek padidėjo“¹⁸.

Tuo būdu, kaip buvo rašoma pirmojo numerio įžangos projekte, „Žurnalas bus naudingas:

1. Kiekvienam inteligentui, kuris domisi knyga;
2. Visiems knygynams ir knygų leidėjams, kurie galės pasinaudoti šiuo žurnalu kaip nuolat leidžiamų jų katalogų papildymu;
3. Visoms bibliotekoms, nes iš šio žurnalo bibliotekoriai galės sužinoti apie visas naujas knygas“¹⁹.

Įžangos projekte būsimo žurnalo programa, paskirtis ir tikslas buvo aiškiau ir konkrečiau formuluojami, negu kad įžangos žodyje, išspausdintame „Bibliografijos žinių“ pirmajame numeryje. Leidėjai ir redaktoriai, kuriems buvo įteiktas įžangos projektas²⁰, ar bijodami atbaidyti skaitytojus per daug sausa ir moksliška žurnalo paskirtimi, ar abejodami, kad tokia programa įvykdoma, pirmojo numerio įžangoje ją išdėstė gana miglotai ir labiau akcentuodami ne jo bibliografinę, o kritinę-informacinę paskirtį. Neužsiminta čia nieko ir apie lituaniką, kuri projekte buvo numatoma įtraukti į programą, taip pat apie medžiagos klasifikavimą ir aprašų panaudojimą bibliotekos katalogams organizuoti. Galimas dalykas, kad ir „Spaudos fondas“, kaip prekybinių interesų atstovas, nesutiko akcentuoti per daug mokslinę ir specialią būsimojo žurnalo kryptį.

Pirmajame žurnalo numeryje, be įžanginio straipsnio ir statistinės lentelės apie leidinių produkciją Lietuvoje 1919—1925 m., buvo šie skyriai: recenzijos, knygų bibliografija, žurnalų ir juose įdėtų straipsnių bibliografija, kronika iš Lietuvos ir užsienio bibliotekų gyvenimo bei žinios apie knygas ir jų produkciją ir kt., taip pat skelbimai. Skelbimuose bei pastabose prie knygų bibliografijos stengiamasi reklamuoti „Spaudos fondą“. Pavyzdžiui, nurodoma, kad visas užregistruotas knygas geriausiomis sąlygomis galima gauti „Spaudos fondo“ knygyne. Kronikoje nemažai vietos skirta painformuoti apie Baltarusijos, RTFSR, Ukrainos bibliotekų ir kultūrinį gyvenimą. Šitos žinios imtos iš tarybinės spaudos. Pirmasis žur-

¹⁸ Įžangos žodis.— Bibliografijos žinios, 1928, Nr. 1, p. 1—2.

¹⁹ MAB. Fondas VB-6, I. 1.

²⁰ Zr. ten pat, I. 2.

nalo numeris tiek savo turiniu, tiek ir struktūra dar buvo labai panašus į anksčiauėjusį kritikos ir bibliografijos žurnalą „Knygos“.

Pirmojo numerio pasirodymą buvo priversta palankiai sutikti ir buržuazinė spauda. Apie žurnalą tuoj pat pasirodė recenzijų ir atsiliepimų „Kultūroje“, „Lietuvos žiniuose“, „Mūsų žinyne“ ir kt. periodiniuose leidiniuose. Dauguma recenzentų pažymėjo jo kritinę-informacinę pusę, nemažindami jo bibliografinės reikšmės, ir sakė, kad tai yra „Knygų“ tradicijų tęsimas.

Žinomas bibliografas V. Steponaitis, teigiamai įvertinęs „Bibliografijos žinių“ kryptį, palinkėjo joms toliau gyvuoti ir plėsti savo programą: „Pirmasis numeris palieka geriausią įspūdį. Reikia tik dėkoti leidėjui ir redaktoriui ir reikšti noro, kad pirmas dėl kokių nors sumetimų nenutrauktų leidęs, o antras — nepailstų redagavęs. . . Reikia manyti, kituose numeriuose registruojamų žurnalų skaičius bus padidintas. . . Ar nevertėtų kai ką registruoti iš laikraščių ir dienraščių?“²¹.

Užsienyje išleistos lietuviškos knygos pirmajame numeryje nebuvo registruojamos, nors žurnalo programoje tai buvo numatyta. Įžangos žodyje, kaip jau minėta, nebuvo kalbama apie lituaniką, tačiau numerio pabaigoje redakcija pranešė, kad skyriai „Lietuvių autoriai svetimomis kalbomis“ ir „Lituanica“ bus įdėti antrajame numeryje. Nežiūrint pažadų, nepasirodė šie skyriai ir sekančiuose 1928 m. numeriuose. Antrajame numeryje viena kita knyga, išleista užsienyje lietuvių kalba, buvo užregistruota drauge su Lietuvoje išleistomis knygomis. Penktajame žurnalo numeryje, pateikus Lietuvos knygų produkcijos 1928 m. spalio—lapkričio mėn. lentelę, padaryta tokia pastaba: „Netenka abejoti, kad okupuotoje Lietuvoje ir užsienyje (ypač Amerikoje) leidžiama dešimteriopai daugiau knygų, bet institutas jų negauna“²². Toliau kreipiamasi į lietuviškų knygų leidėjus užsienyje, kad jie siųstų institutui savo produkciją. Taigi institutas faktiškai ir negalėjo pilnutinai informuoti visuomenę per „Bibliografijos žinias“ apie lietuvių knygų produkciją užsienyje, nes ir pats tokių žinių neturėjo. Panaši pastaba buvo pateikta ir šeštajame numeryje²³. Ir tik nuo 1929 metų atskirame skyriuje „Lietuvių bibliografija“ buvo pradėta žymėti užsienyje išėjusius lietuviškus neperiodinius leidinius, gautus Bibliografijos institute.

„Bibliografijos žinių“ leidėjai nuolat apribodavo žurnalo apimtį. Tokiu būdu jo struktūra vis keitėsi ir svyravo. Tačiau du skyriai — „Knygų bibliografija“ ir „Žurnalų bibliografija“ (į kurį įėjo ir svarbesnių straipsnių sisteminė rodyklė)— buvo nuolatiniai ir pastovūs. Jau antrajame 1928 m. numeryje redakcija nurodė, kad dėl vietos stokos knygų recenzijos ir Lietuvos bei užsienio kronika bus įdėta trečiajame numeryje.

Nors „Bibliografijos žinių“ pasirodymas palankiai buvo sutiktas spaudos ir visuomenės, susidarė didelių sunkumų su jo platinimu. Žurnalas ėjo tūkstančio egzempliorių tiražu, o jį prenumeravo tik 211 skaitytojų²⁴. Dau-

²¹ S - t i s V. „Bibliografijos žinios“.— Mūsų žinynas, 1928, Nr. 41, p. 210.

²² Bibliografijos žinios, 1928, Nr. 5, p. 160.

²³ Žr. ten pat, Nr. 6, p. 191.

²⁴ Žr. ten pat, p. 129.

giausia prenumeravo bibliotekos — 70, mokytojai — 31, įvairios švietimo draugijos — 16, karininkai — 9, mokyklos — 8, knygynai — 8, kunigai — 6, advokatai — 3, provizoriai — 3, pasiuntiniai užsienyje — 2, kiti piliečiai. pažymėję prenumeratos kvituose tik savo pavardes, — 55. Skirstant pagal prenumeratorių gyvenamąją vietą daugiausia jų buvo Kaune — 94, Sialiuose — 3, Štaulių apskr. — 23, Panevėžio apskr. — 10, Marijampolės apskr. — 8, Klaipėdoje — 7, Tauragės apskr. — 7, Raseinių apskr. — 6, Alytaus ir Kretingos apskr. — po 5, Mažeikių, Rokiškio ir Utenos apskr. — po 4. Kėdainių ir Vilkaviškio apskr. — po 3, Biržų, Šakių ir Ukmergės apskr. — po 2, Kauno, Telšių, Trakų ir Zarasų apskr. — po 1 prenumeratorių, užsienyje — 5²⁵.

Ta pačia proga leidėjai skundėsi, kad iš skaitytojų įplaukė prenumeratos pinigų tik apie 1500 litų, o pirmiems keturiems numeriams išleisti „Spaudos fondas“ asignavo 4000 litų. Nežiūrint susidariusio didoko deficito, dar nebuvo galvojama žurnalą uždaryti. Leidėjo ir redaktoriaus pasirašytame straipsnyje rašoma: „Mes nemanome nusiminti ir sustabdyti mūsų žurnalą. . . „Spaudos fondas“ — žurnalo leidėjas — pasiryžo ištesėti savo pasižadėjimą gerb. prenumeratoriams“²⁶. Tačiau žurnalui uždaryti pavojus grėsė. Aišku, „Spaudos fondas“, kaip prekybinė organizacija, nebuvo pasiryžęs ir toliau turėti vien tik nuostolius, o žurnalo prenumeratorių skaičių padidinti 4 kartus (iki 800), kad jis išsilaikytų savo lėšomis, praktiškai buvo tiesiog neįmanoma. „Bibliografijos žinių“ redakcija, apibūdinama pirmuosius žurnalo gyvavimo metus, rašė: „Visus metus „B Z“ leidimas stovėjo ant netvirtų kojų, nes mokslo žurnalo leidimas mūsų kultūros aplinkybėse negali apsimokėti, juo labiau tokio specialaus, kaip „B Z“. O ir negalima reikalauti, kad tokia visuomeninė organizacija, paremta komerciniu apskaičiavimu, turėtų pareigą ilgą laiką visus žurnalo deficitus padengti“²⁷. Buvo aišku, kad tokio žurnalo leidimą „Spaudos fondas“ be vyriausybės pagalbos negalės finansuoti. Tačiau „Bibliografijos žinios“, sudariusios gerą vardą visuomenėje per pirmuosius metus, antraisiais gyvavimo metais buvo paremtos. Švietimo ministerija leido išsirašyti „Bibliografijos žinias“ mokyklų bibliotekoms, o Vyriausiojo štabo spaudos ir švietimo skyrius užprenumeravo žurnalą visoms kareivių bibliotekoms. Ministrų kabinetas asignavo žurnalui leisti 8000 litų²⁸ pašalpą. Tuo būdu, kaip nurodo redakcija, „pavyko ir šitas povandeninis akmuo laimingai aplenkti“²⁹.

Antraisiais leidimo metais žurnalo redakcija jokių programos pakeitimų nežadėjo. Jau pirmaisiais metais susidūrusi su dideliais materialiniais ir dalykiniais sunkumais, ji tiesiog bijojo ką nors žadėti, todėl 1929 m. pirmojo numerio įžangoje buvo nurodoma, kad bus einama tuo pačiu keliu,

²⁵ Žr. Bibliografijos žinios, 1928, Nr. 5, p. 129.

²⁶ Ten pat, p. 130.

²⁷ Antruosius metus pradedant.— Bibliografijos žinios, 1929, Nr. 1, p. 2.

²⁸ Žr. Bibliografijos žinios, 1929 m. Nr. 2.— Lietuvos aidas, 1929, geg. 29 (Nr. 119).

²⁹ Antruosius metus pradedant.— Bibliografijos žinios, 1929, Nr. 1, p. 2.

kiek galima žurnalą tobulinant. Tačiau bibliografinė žurnalo dalis buvo stiprinama ir plečiama, nors ir labai nežymiai. Buvo pradėta registruoti lietuviškus leidinius, išeinančius už Lietuvos ribų. Palaipsniui įvestas registravimas svarbesnių straipsnių iš laikraščių ir dienraščių. 1929 m. pirmajame numeryje, greta straipsnių iš žurnalų, buvo įdėti ir straipsniai iš dienraščių „Lietuvos aidas“, antrajame numeryje jau registruojami straipsniai iš visų laikraščių. Trečiajame ši dalis papildoma dar straipsniais iš vokiečių, o vėlesniuose — iš žydų periodikos. Nuo ketvirtojo numerio įvedama vertimų registracija, turėjusi koordinacinę-informacinę reikšmę. Tuo tarpu kritinė žurnalo dalis silpnėjo. Per visus metus tik ketvirtajame numeryje buvo išspausdintos recenzijėlės apie keturias knygas. Tai, kad silpnėjo kritinė žurnalo dalis, galima paaiškinti keliomis aplinkybėmis. Visų pirma, plėtėsi bibliografinė žurnalo dalis, o žurnalo apimtis liko ta pati. Antra vertus, žurnalas ėjo tik šešis kartus per metus ir gana pavėluotai, todėl recenzijos apie naujas knygas jau būdavo pavėluotos ir neturėjo informacinės reikšmės. Žurnalo redakcija buvo suinteresuota vis labiau plėsti bibliografinę žurnalo dalį.

Trečiaisiais leidimo metais jokių didesnių žurnalo programos ar struktūros pakeitimų neįvyko.

Nuo 1931 m. prasidėjo naujas — antrasis — „Bibliografijos žinių“ leidimo etapas. Nors „Spaudos fondui“ ir buvo suteikta pašalpa žurnalui leisti, tačiau jos neužteko, ir „Spaudos fondas“ turėjo pridėti žymią sumą, kad redakcija galėtų visus pažadėtus numerius išleisti³⁰. Be to, „Spaudos fondas“, įsitikinęs, kad redakcija užsibrėžusi siekti grynai mokslinių tikslų, o ne reklamuoti leidinius, kaip pradžioje buvo tikimasi, ir netgi neišskiria jo leidinių iš kitų tarpo, atsisakė toliau finansuoti šio žurnalo leidimą. Žurnalo redakcija jau nuo pat pirmųjų leidimo metų nelabai patikimai žiūrėjo į „Spaudos fondą“ ir aiškiai matė, jog tai, kad „Spaudos fondas“ finansuoja žurnalą, yra laikinas reiškinys. Vienas redakcijos darbuotojas savo laiške I. Kisinui rašė: „Kas dėl leidėjo, kitaip sakant administracijos, tai, savaime aišku, jog leisti visą einamąją bibliografiją galėtų vien tik pati vyriausybė arba per Švietimo ar vidaus reikalų ministeriją, arba per Bibliografijos institutą“³¹. Šis trumpas „Bibliografijos žinių“ priklausomumas nuo „Spaudos fondo“ sudarė pagrindą kai kuriems bibliografams tvirtinti, kad žurnalas buvo knygų prekybos organas, ir tuo pačiu jie nevertino jo, kaip registracinės bibliografijos organo. Prekybinės bibliografijos požiūriu jį apibūdino ir žinomas tarybinis bibliografas K. R. Simonas savo 1940 metais išleistoje knygoje „Universali užsienio bibliografija“³². Dar keisčiau, kad kai kurie lietuvių bibliografai ir netgi žurnalo bendradarbiai irgi buvo panašios nuomonės. Antai I. Kisinai savo straipsnyje „Lietuvių bibliografijos plėtojimas per dešimtį nepriklausomumo metų“ rašė: „Jis (žurnalas „Bibliografijos žinios“ — J. B.), kad ir paskirtas einamajai biblio-

³⁰ Zr. Leidėjo žodis bendradarbiams ir skaitytojams.— Bibliografijos ži 1930, Nr. 6, p. 162.

³¹ МАВ. Фондас К. (Netvarkytas).

³² Симон К. Р. Иностранная универсальная библиография. М., 1940, 31

grafijai, pirmoj eilėj vis dėlto turi savo prekybinio pobūdžio tikslų. ³³ Sie teiginiai neatitiko tikrovės. Žurnalas, visų pirma, buvo registracinės bibliografijos organas ir turėjo tikslą registruoti Lietuvoje, taip pat ir už Lietuvos ribų einančią lietuvišką spaudos produkciją. Visa kita „Bibliografijos žiniose“ dedama medžiaga turėjo antraeilę reikšmę. Kadangi Lietuvoje jokių kitų periodinių leidinių, skirtų bibliotekininkystei ar bibliografijai, nebuvo, tai žurnalas, greta grynai bibliografinių sąrašų, spausdino taip pat ir įvairius straipsnius bibliotekininkystės ir bibliografijos klausimais bei kitą medžiagą. Bet nuo to žurnalo reikšmė nesumažėjo, o atvirkščiai, tik žymiai padidėjo. Dabar jis yra vienas iš šaltinių bibliotekų ir knygų būklei pažinti buržuazinėje Lietuvoje.

Nuo 1931 m. „Bibliografijos žinių“ leidimą perėmė Svetimo ministerijos knygų leidimo komisija. Tuo metu žurnalas jau buvo prasiskynęs tam tikrą kelią į visuomenę ir turėjo nuolatinių savo prenumeratorių. Čia, be abejo, nemažas „Spaudos fondo“ nuopelnas — jis davė žurnalui pradžią ir sudarė sąlygas išsikvoti neblogas pozicijas. Ta proga žurnalo redakcija rašė: „Neatsisakydamas leidimo, nežiūrint sunkumų, su juomi surištų, „Spaudos fondas“ sudarė padėtį, prie kurios „B Z“ jau negalima išbraukti iš Lietuvos viešojo gyvenimo. Už tą iniciatyvą, kuri sukūrė šį naują Lietuvos kultūros darbą, ir tenka ypatinga „Sp. Fondui“ padėka“ ³⁴. Taigi viltis, kad bibliografinį žurnalą, skirtą einamajai spaudinių registracijai, sugebės leisti visuomeninė, ne valstybinė įstaiga, buvo galutinai palaidota.

Leidėjų pasikeitimas didesnės reikšmės žurnalo turiniui neturėjo, nes jį visą laiką sudarinėjo ir redagavo tie patys žmonės, bet kai kurių neesminių pakeitimų įvyko. Žurnalą perėmus Svetimo ministerijai, pirmaisiais metais žymiai padidėjo jo apimtis. Leidžiant „Spaudos fondui“, metinė „Bibliografijos žinių“ apimtis buvo tik 112 puslapių (1929 m.— 200 p.). 1931—1932 m. jos turėjo jau 278 puslapius, ir, tik prasidėjus ekonominei krizei, jų apimtis vėl sumažėjo: 1933 m.— 208, 1934 m.— 196 ir 1935 m.— 192 puslapiai. Padidėjus žurnalo apimčiai, šiek tiek pakito ir jo struktūra. Nepaliečiama išliko tiktai pagrindinė „Bibliografijos žinių“ dalis — lietuviškų knygų ir periodikos analizinė bibliografija. Nuo 1931 m. visiškai atsisakoma žurnale dėti knygų recenzijas. 1933 metais atsiranda du nauji skyriai: Lituanika ir biobibliografija lapeliai. 1931 m. „Bibliografijos žinios“ tapo taip pat ir Lietuvos bibliotekininkų draugijos organu, ir ryšium su tuo labiau išsiplėtė teorinė-bibliotekinė žurnalo pusė, padaugėjo bendradarbių. Tačiau 1933 m., prasidėjus ekonominei krizei ir sumažėjus žurnalo apimčiai, buvo atsisakyta spausdinti didesnius straipsnius, ir pateikiamos tik trumpos kronikinės žinutės.

„Bibliografijos žinioms“ tapus bibliotekininkų draugijos organu, buvo padaryta nežymių pakeitimų, stengiantis labiau pritaikyti žurnalą bibliotekų praktiniams poreikiams patenkinti, katalogų organizavimui palengvinti. Dvidešimt žurnalo egzempliorių buvo pradėta spausdinti vienoje lapo pu-

³³ Kisinąs I. Lietuvių bibliografijos plėtojimas per dešimtį nepriklausomumo metų.— Lietuvos aidas, 1928, liepos 7 (Nr. 121).

³⁴ „Bibliografijos žinių“ leidėjams.— Bibliografijos ži 1930, Nr. 6, p. 162.

sėje, kas sudarė galimybę išsikirpti reikalingą knygos aprašą, užklijuoti jį kataloginėje kortelėje ir tokias korteles naudoti katalogams ar kartotekoms. Šie dvidešimt egzempliorių buvo skirstomi taip:

„Lietuvių bibliografijos“ autoriui	— 2 egz.
Bibliografijos institutui	— 3
Universiteto bibliotekai	— 2
Vinco Kudirkos bibliotekai	— 2
Centriniam valstybės knygynui	— 2
Šiaulių skyriui	— 2
Panevėžio skyriui	— 2
Ukmergės skyriui	— 2
Paliekami atsargoje	— 3 „ ³⁵

Kadangi Lietuvoje nebuvo centralizuoto katalogavimo nei kvalifikuotų bibliotekininkų, tai ši, kad ir netobula, priemonė vis tik palengvino nors šių kelių stambesnių bibliotekų darbą, supaprastino katalogų organizaciją, pagerino jų kokybę. Tai buvo nemaža praktinė pagalba ir bibliografams, renkantiems medžiagą stambesniems bibliografiniams darbams.

1934 metais draugijos valdybos narys V. Ruzgas iškėlė klausimą reorganizuoti „Bibliografijos žinias“ ir dar labiau jas supraktinti. „Lietuvos žiniuose“ įdėtame straipsnyje „„Bibliografijos žinių“ reorganizavimo reikalas“³⁶ jis siūlė knygų aprašą surinkti didesniu šriftu ir tekstą taip sulaužyti, kad jis tilptų standartinėje bibliotekinėje kortelėje. Svarbiausia šitame pasiūlyme buvo tai, kad „Bibliografijos žinioms“ surinktą aprašą galima būtų vėliau atspausdinti ant atitinkamo storesnio popieriaus (bristolio) ir, jį supiausčius pagal tarptautinę bibliotekinės kortelės standartą, siuntinėti atitinkamoms bibliotekoms. Kitaip tariant, V. Ruzgas siūlė, reorganizavus „Bibliografijos žinių“ teksto surinkimą, ekonomiškiausiu būdu įvesti Lietuvoje centralizuotą katalogavimą. Buvo aišku, kad tokių kortelių leidimas nebrangiai kainuotų, o jos žymiai palengvintų bibliotekininkų darbą, unifikuotų katalogavimo darbą, pakeltų katalogų kokybę, o visa tai būtų labai patogu skaitytojams. Tačiau į šį pasiūlymą niekas neatsiliepė, ir jis įgyvendintas nebuvo. Pagrindinė kliūtis tam buvo lėšų stoka. Renkant bibliografinį aprašą stambesniu šriftu ir laužant jį standartinės kortelės pavyzdžiu, padidėtų žurnalo puslapių skaičius. O jis buvo labai ribotas, ir buvo tendencija dar labiau jį mažinti. Tai matyti iš šio redakcijos kreipimosi į skaitytojus: „Taupumo sumetimais ateityje mūsų žurnalas laikinai eis kiek sumažintas: 32 puslapių kiekvienas numeris. Tačiau skelbiamos žurnale valstybinės Lietuvos ir tautinės lietuvių bibliografijos pilnumui tai visai neatsilieps. Bus sumažinti kiti žurnalo skyriai, laikinai teks atsisakyti nuo straipsnių, pasitenkinti trumpomis kronikos žinutėmis. Tais pačiais taupumo sumetimais nuo šio numerio pradėdant, tenka imtis nepaprastų priemonių: atsisakyti nuo įprasto žurnalo pavidalo, nuo špacių ir

³⁵ Žr. Lietuvos bibliotekinių draugijos valdybos apyskaita (1931 V 29 — 1933 II 18 d.) — Bibliografijos žinios, 1933, Nr. 1, p. 43.

³⁶ Žr. Ruzgas V. „Bibliografijos žinių“ reorganizavimo reikalas. — Lietuvos žinios, 1934, vas. 10 (Nr. 34).

interlinijų tekste. Spausdinto teksto tankumu nusistatėm pavaduoti puslapių skaičių mažinimą“³⁷. Taigi V. Ruzgo straipsnis, adresuotas „Bibliografijos žinių“ leidėjams, pasirodęs po tokio redakcijos pareiškimo, nepasiekė savo tikslo, o ilgainiui buvo užmirštas.

„Bibliografijos žinios“, tapusios ir draugijos organu, praturtėjo tiek teoriniu, tiek ir praktiniu požiūriu, tapo pagalbininku, sprendžiant aktualius bibliotekų ir bibliografijos klausimus. Jų puslapiuose buvo spausdinama nemaža straipsnių apie bibliotekų darbo patyrimą, kronikinių žinučių iš lietuvių ir užsienio bibliotekų gyvenimo. Sioje medžiagoje randama nemažai faktinių žinių, liečiančių bibliotekininkystę ir bibliografiją, statistinių lentelių apie bibliotekų skaičių, knygų leidimą ir kt. Ši medžiaga praturtino „Bibliografijos žinias“, o šiuo metu turi išliekamąją vertę ir yra šaltinis bibliotekų ir bibliografijos būklei tirti buržuazinėje Lietuvoje.

Nuo 1936 m. visą darbą, susijusį su einamosios registracinės bibliografijos organo leidimu, visiškai perėmė universiteto biblioteka ir jį dirbo visą laiką, kol ėjo žurnalas.

Universiteto biblioteka tapo svarbiausia baze bibliografiniam darbui Lietuvoje vystyti, nors lėšos fondų komplektavimui buvo labai menkos (knygoms pirkti ji tegaudavo tik trečdalį to, ką gaudavo pasaulyje mažiausia universiteto biblioteka)³⁸, tačiau, gaudama aukų ir dovanų, taip pat privalomąjį egzempliorių, biblioteka sukaupe daug retų ir lietuvių kultūrai vertingų spaudinių. Iš dovanų pažymėtinos vertingos prof. A. Benenbergerio ir prof. K. Būgos bibliotekos, Svetimo ministerijos ir atskirų asmenų supirktos ir universitetui padovanotos knygos. Amerikos lietuvių visuomenė nupirko A. Burbos-Ziliaus biblioteką ir padovanojo universitetui. Bene didžiausia dovana buvo Fišerio nupirkta ir universiteto bibliotekai perduota Raudondvario biblioteka, kurioje, be dubletų, buvo 7809 tomai knygų³⁹. Be knygų, bibliotekoje buvo gausu periodikos, žemėlapių, rankraščių.

Bibliotekos fondai sudarė bazę tiek einamajai registracinei, tiek ir retrospektyvinei bibliografijai. Tai įgalino bibliotekos darbuotojus ruošti lietuvių bibliografiją nuo seniausių laikų, išleisti lietuviškos knygos ir laikraščių istoriją, rašyti lietuvių bibliografijos istoriją, registruoti naujai išeinančią literatūrą ir rengti spaudai „Bibliografijos žinias“ Be to, universiteto biblioteka buvo viso mokslinio-kultūrinio darbo centras Lietuvoje. Perėjus „Bibliografijos žinioms“ grynai į universiteto rankas, visų pirma, padidėjo jų apimtis — 1936 m. jos turėjo 256 puslapius, 1937 — 264 ir t. t.

Zurnalo struktūroje didesnių pakeitimų neįvyko, o tie nedideli pakeitimai susiję su žurnalo apimties padidėjimu. 1936 m. „Bibliografijos žinias“

³⁷ Mūsų skaitytojams.— Bibliografijos žinios, 1933, Nr. 2, p. 49.

³⁸ Zr. XX amžius, 1937, Nr. 218.

³⁹ Zr. Pirmasis Vytauto Didžiojo universiteto bibliotekos dešimtmetis.— Bibliografijos žinios, 1933, Nr. 1, p. 2.

papildė naujas skyrius — „Knygų recenzijos“, kuris atstojo 1928—1930 metais spausdinamus trumpus pačių recenzijų tekstus. Be to, daugiau buvo spausdinama teminės bibliografijos darbų ir padidėjo bibliotekinė žurnalo dalis. Redakcija buvo užsibrėžusi paskelbti „Bibliografijos žiniuose“ visą bibliografinę medžiagą, kurią paruošia negausus lietuvių bibliografų būrys, ir tuo būdu prisidėti prie bibliografų kadro augimo. 1932 ir 1933 metai buvo išspausdintas stambus mūsų rašytojo ir kritiko akademiko K. Kor-sako bibliografinis darbas: „Lettica (1883—1931). Latvių literatūros ir visuomeninio gyvenimo bibliografija lietuviškai“ (žr. „Bibliografijos žinios“, 1932 m. Nr. 3, 4, 5, 6; 1933 m. Nr. 1, 4). 1936 metais buvo pradėtas spausdinti žinomo lietuvių rašytojo A. Venclovos paruoštas darbas „Pasaulio grožinė literatūra lietuvių kalba“. Tai nelietuvių autorių vertimų ir raštų apie nelietuvių literatūrą bei atskirus autorius bibliografija, apiman-ti 1823—1932 metų laikotarpį (žr. „Bibliografijos žinios“, 1936 m. Nr. 4, 5, 6; 1937 m. Nr. 1, 2, 3, 4, 5, 6; 1938 m. Nr. 1, 2, 4; 1939 m. Nr. 1, 2, 3, 4, 6, 7; 1940 m. Nr. 3). Nuo 1936 metų per eilę numerių spausdinama I. Kisino sudaryta bibliografija „Lietuvos ir užsienio lietuvių kolonijų 1935 metų periodika“ (žr. „Bibliografijos žinios“, 1936 m. Nr. 3, 4; 1937 m. Nr. 2). Buvo toliau spausdinama 1935 metais pradėta spausdinti M. Urb-šienės surinkta 1934 m. lituanika (žr. „Bibliografijos žinios“, 1935 m. Nr. 2, 3, 4, 6; 1936 m. Nr. 1; 1937 m. Nr. 2, 3, 5 ir 1938 m. Nr. 2). 1939 m. pradėtas spausdinti Amerikoje gyvenančio lietuvių bibliografo K. Baltra-maičio darbas „Anglų periodinė spauda Vilniaus klausimu“ (žr. „Bib-liografijos žinios“, 1939 m. Nr. 7) ir „Anglų periodinė spauda Klaipėdos klausimu“ (žr. „Bibliografijos žinios“, 1940 m. Nr. 1) ir kt.

Iš didesnių straipsnių bibliotekų darbo bei jų istorijos klausimais gali-ma paminėti šiuos: B. Tursienės „Antrasis tarptautinis bibliotekininkų ir bibliografų kongresas 1935 metais Ispanijoje“ (1936 m. Nr. 2), V. Ruzgo „Kauno miesto V. Kudirkos biblioteka 1935 metais“ (1936 m. Nr. 3), E. Eimaitytės „Vytauto Didžiojo universiteto rankraščių skyrius (Vaižgan-to muziejus)“ (1936 m. Nr. 1), tos pačios autorės „Upsalos universiteto biblioteka“ (1937 m. Nr. 1), J. Rimanto „Centrinei Valstybinei bibliotekai 20 metų“ (1939 m. Nr. 8) ir visa eilė kitų straipsnių. Prasiplėtė kronikos skyreliai, kuriuose trumpai buvo informuojama apie bibliotekų ir apskritai kultūrinį gyvenimą Lietuvoje ir užsienyje.

Nuo 1939 metų pasikeitė žurnalo periodiškumas — jis pradėjo eiti aštuonis kartus per metus. Nuo to žymiai padidėjo informacinė jo reikšmė. Skaitytojui jau greičiau buvo pranešama apie naujai išeinančius spaudi-nius, ir tuo padidėjo praktinė žurnalo paskirtis.

Pasikeitus periodiškumui, padidintas ir žurnalo tiražas. Nuo 1939 m. pirmojo numerio jis padidėjo iki 550 egz. (iki tol buvo 500 egz.). Metai iš metų, kad ir nežymiai, bet augo žurnalo prenumeratorių skaičius. Štai kaip atrodo žurnalo platinimas 1938 ir 1939 metais⁴⁰.

⁴⁰ Žr. Bibliografijos žinių platinimas. — Bibliografijos žinios, 1939, Nr. 4, p. 126.

Pašto įstaiga	Egzempliorių skaičius	
	1938 m.	1939 m.
Kaunas	169	158
Šiauliai	12	15
Klaipėda	12	—
Panevėžys	7	8
Marijampolė	6	8
Kėdainiai	6	5
Ukmergė	6	4
Tauragė	5	6
Milkaviškis	5	3
4 pašto įstaigos po 4 egz.	16	16
6 pašto įstaigos po 3	18	18
12 pašto įstaigų po 2	24	—
13 pašto įstaigų po 2	—	26
22 pašto įstaigos po 1	22	—
106 pašto įstaigos po 1	—	106
Lietuvoje	308	373
Europoje	30	27
Amerikoje	5	3
Azijoje	1	1
Užsienyje	36	31
Iš viso	344	404

Žurnalas „Bibliografijos žinios“ nuėjo sunkų ir sudėtingą kelią. Jį nuolat persekiojo lėšų trūkumas ir grėsmė būti uždarytam. Visuomenės palaikymas privertė buržuazinę vyriausybę paremti jį materialiai. Šis sunkus žurnalo nueitas kelias, nuolatiniai materialiniai trūkumai vaizdžiai rodo, kaip buržuaziniai švietėjai žiūrėjo į bibliografiją.

1940 metais, įkūrus Tarybų valdžią Lietuvoje, buvo sudarytos geresnės sąlygos ir bibliografijai vystytis. Su džiaugsmu tai konstatavo „Bibliografijos žinios“ redakciniam straipsnyje⁴¹.

Žurnalo puslapiuose buvo stengiamasi perduoti tarybinės bibliografijos ir bibliotekininkystės principus ir pritaikyti juos Lietuvoje. Ypač svarbus tuo klausimu buvo atspausdintas V. Lenino straipsnis „Ką galima padaryti liaudies švietimui“⁴². Šis programinis V. Lenino darbas buvo direktyva respublikos bibliotekininkams, pertvarkant bibliotekų darbą naujais pagrindais. Tame pačiame numeryje buvo išspausdintas vedamasis — „Bibliotekininkų uždaviniai Lietuvos Tarybų Socialistinėje Respublikoje“⁴³, kuriame buvo nubrėžta konkreti programa Lietuvos bibliotekininkams ir bibliografams artimiausiam laikotarpiui. 1941 metų antrajame numeryje

⁴¹ Zr. Bibliotekininkų uždaviniai Lietuvos Tarybų Socialistinėje Respublikoje.— Bibliografijos žinios, 1940, Nr. 5, p. 129—130.

⁴² Zr. V. I. Leninas apie bibliotekas.— Bibliografijos žinios, 1940, Nr. 5, p. 152—153.

⁴³ Zr. Bibliografijos žinios, 1940, Nr. 5, p. 129—130.

atspausdinamas VKP(b) CK nutarimas „Dėl literatūrinės kritikos ir bibliografijos“⁴⁴, kuriame buvo išreikštas naujas požiūris į bibliografinį darbą. „Bibliografijos žiniuose“ registruojamai medžiagai klasifikuoti buvo panaudotos L. Tropovskio „Dešimtainės klasifikacijos“ lentelės, kurios taip pat atspausdintos žurnale⁴⁵. Taigi žurnalas „Bibliografijos žinios“ ne tik buvo einamosios registracinės bibliografijos organas Lietuvoje, bet taip pat tapo ir pagrindiniu vadovu respublikos bibliotekininkams bei bibliografams.

Lietuvos TSR Mokslų akademijos
Centrinė biblioteka

Įteikta
1961 m. kovo mėn.

ТЕКУЩАЯ УЧЕТНО-РЕГИСТРАЦИОННАЯ БИБЛИОГРАФИЯ В ЛИТВЕ В 1928—1940 гг.

И. БАСЮЛИС

Резюме

Буржуазное правительство Литвы весьма пренебрежительно относилось к библиографическим работам. Вопрос библиографии, как и ряд других вопросов культуры Литвы, выпал из поля зрения правящих кругов и долгое время неоднократные усилия, направленные на ведение учетно-регистрационной библиографии за счет государства, не имели успеха. Однако по инициативе отдельных любителей библиографии удалось наладить вопрос регистрации произведений печати. В 1928 году на средства книгоиздательского и книготоргового кооператива «Спаудос фондас» («Фонд печати») начал издаваться журнал «Библиографийос жиниос» («Библиографические известия»), выходивший в начале 6 раз в год, а с 1939 г. — 8 раз в год.

Упомянутый журнал возник по обоюдной заинтересованности Института библиографии и кооператива «Спаудос фондас». Институт библиографии руководствовался побуждением издавать орган текущей учетно-регистрационной библиографии и публиковать библиографию печатных изданий, получаемых уже с 1924 г. путем обязательного экземпляра. Кооператив «Спаудос фондас», в свою очередь, был заинтересован рекламой книги и особенно пропагандой своих изданий. Таким образом, журнал «Библиографийос жиниос» преследовал две цели. С одной стороны, на него возлагалась функция учета и регистрации произведений печати, с другой стороны, на его страницах печатались статьи и заметки о книгах, помещались объявления, а также в неко-

⁴⁴ Žr. Bibliografijos žinios, 1941, Nr. 2, p. 37—38.

⁴⁵ Žr. ten pat, 1940, Nr. 7, p. 193—202.

торой степени рекламировались издания «Спаудос фондас». Составление библиографии, подготовку и редакцию журнала осуществлял Институт библиографии, а средства на его издание отпускал «Спаудос фондас».

В 1931 г. издание журнала «Библиографийос жиниос» перешло в руки Министерства просвещения, так как правление кооператива «Спаудос фондас», убедившись, что редакция журнала преследует чисто научные цели и не занимается рекламой его изданий, а журнал, кроме того, является убыточным, в начале 1931 года отказалось его финансировать.

В том же 1931 году журнал «Библиографийос жиниос» стал и органом общества библиотечарей Литвы. Журнал обогатился в теоретическом и практическом смысле и помогал решать жизненные вопросы библиографии и библиотек. Материал, напечатанный в журнале, в настоящее время сохраняет свою ценность и является источником для исследований состояния библиотек и библиографии в буржуазной Литве.

С 1936 года издание журнала официально перешло к библиотеке Каунасского университета.

Журнал «Библиографийос жиниос», как орган текущей учетно-регистрационной библиографии, регистрировал изданные в Литве на разных языках произведения печати и, по мере возможности, литовские книги, вышедшие за пределами Литвы, периодические издания, важнейшие журнальные и газетные статьи, рецензии (с 1936 г.), а также литуанику (с 1933 г.). Так как в Литве не было никакого другого органа, предназначенного для библиотечарей или библиографов, то на страницах журнала печатались статьи и заметки по вопросам библиотековедения и библиографии, а также публиковались тематические библиографии, составленные библиографами Литвы.
